artikel 36 van het Verdrag toegestane uitzonderingen uit hoofde van de bescherming van de industriële en commerciële eigendom, mits die benamingen bij de inwerkingtreding van de overeenkomst of nadien in het land van oorsprong niet tot soortnaam zijn geworden. Zij hebben tot doel te verhinderen, dat producenten uit een Lid-Staat de geografische benamingen van een andere staat van de Gemeenschap gebruiken en aldus profijt trekken van de reputatie van de produkten van ondernemingen die gevestigd zijn in de streken of plaatsen waaraan die benamingen zijn ontleend, welk doel gericht is op het waarborgen van een eerlijke mededinging.

Die verboden zijn evenmin in strijd met de verplichting van de Lid-Staten tot eerbiediging van de bonafide praktijken die in ander Lid-Staten vanouds worden toegepast, want die verplichting strekt niet tot voordeel van in een Lid-Staat gevestigde ondernemers die aanduidingen bezigen die betrekking hebben op streken of plaatsen in een andere staat.

RAPPORT TER TERECHTZITTING
in zaak C-3/91 *

I — De Frans-Spaanse overeenkomst van 1973, de feiten van het hoofdgeding en de prejudiciële vragen

1. Artikel 1 van de overeenkomst tussen de Franse Republiek en de Spaanse Staat (thans: het Koninkrijk Spanje) inzake de bescherming van de benaming van oorsprong, de aanduiding van herkomst en de naam van bepaalde produkten, ondertekend te Madrid op 27 juni 1973 (JORF van 18.4.1975, blz. 4011, hierna: „de Frans-Spaanse overeenkomst"), bepaalt: „Elk van de Verdragsluitende Staten verbindt zich alle nodige maatregelen te nemen voor een doeltreffende bescherming van uit de andere staat afkomstige natuurlijke of vervaardigde produkten tegen oneerlijke mededinging (...) en voor een doeltreffende bescherming van de in de bijlagen A en B bij deze overeenkomst opgenomen benamingen (...)"

2. Ingevolge artikel 3 van de overeenkomst zijn „de in bijlage B opgenomen benamingen (...) op het grondgebied van de Franse Republiek voorbehouden aan Spaanse produkten en goederen, en zij kunnen aldaar slechts worden gebezigd volgens de in de Spaanse wetgeving voorziene voorwaarden (...)".

3. Artikel 5, lid 1, bevat de verplichting om op te treden tegen met de overeenkomst strijdig gebruik van de in bijlagen A en B

* Procestaal: Frans.

opgenomen benamingen; volgens lid 2 moet ook worden opgetreden, wanneer die benamingen „worden gebruikt in vertaalde vorm of met vermelding van de werkelijke herkomst, dan wel vergezeld gaan van woorden als ‚wijze', ‚soort', ‚type', ‚imitatie' of ‚op de wijze van'".

4. Tot de beschermde Spaanse benamingen in bijlage B behoren „Turrón de Alicante" en „Turrón de Jijona".

5. De vennootschappen LOR en Confiserie du Tech produceren en verkopen te Perpignan suikerwaren, onder meer „touron Alicante" en „touron Jijona" respectievelijk „touron catalan type Alicante" en „touron catalan type Jijona".

6. De vereniging van exporteurs van turrones te Jijona (hierna: „Exportur"), in 1975 in Alicante opgericht met als doel zich uitsluitend te wijden „aan de ontwikkeling en bevordering van de afzet van alle soorten noga en suikerwaren (...)", heeft in kort geding tevergeefs getracht op grond van de Frans-Spaanse overeenkomst van 1973 een verbod te verkrijgen tegen de twee Franse firma's op het gebruik van de bewuste benamingen.

7. Exportur wendde zich vervolgens tot het Tribunal de commerce te Perpignan, dat al haar vorderingen afwees. Op 3 augustus 1989 ging Exportur van dit vonnis in hoger beroep.

8. De Cour d'appel de Montpellier, alwaar het hoger beroep diende, stelde in de eerste plaats vast, dat de door LOR en Confiserie du Tech gebruikte benamingen „touron Alicante", „touron Jijona", „touron type Alicante" en „touron type Jijona" onder de overeenkomst van 1973 vielen.

9. Nu Spanje na de ondertekening van de Frans-Spaanse overeenkomst van 1973 tot de Europese Gemeenschappen is toegetreden, volgt daaruit dat het gemeenschapsrecht in dit geval voorrang heeft boven bepalingen van nationaal recht. Op het bepaalde in artikel 234 EEG-Verdrag kunnen Franse natuurlijke of rechtspersonen zich niet beroepen, aangezien de overeenkomst van 1973 pas is ondertekend na de totstandkoming van het EEG-Verdrag, waarbij Frankrijk partij is. Een Spaanse natuurlijke of rechtspersoon kan zich evenmin op artikel 234 EEG-Verdrag beroepen, daar Spanje door zijn toetreding tot de Gemeenschap de regels van het EEG-Verdrag heeft aanvaard en derhalve bepalingen in eerdere verdragen die niet met het EEG-Verdrag in overeenstemming zijn, tegenover de andere Lid-Staten buiten toepassing moet laten. De Cour d'appel vraagt zich dan ook af, of de overeenkomst van 1973 met het gemeenschapsrecht verenigbaar is.

10. Omdat de bepalingen van de overeenkomst voor de onderdanen van beide staten gelijkelijk gelden, zonder enig nationaal criterium, verkeert de nationale rechter in twijfel, of die bepalingen aan te merken zijn als maatregelen van gelijke werking in de zin van artikel 30 EEG-Verdrag. Indien zij wel als zodanig moeten worden gekwalificeerd, dan is de volgende vraag, of zij niet onder de uitzondering vallen van artikel 36 EEG-Verdrag, dat „verboden of beperkingen" toestaat, die „gerechtvaardigd zijn uit hoofde

van (...) bescherming van de industriële en commerciële eigendom".

11. Bij arrest van 6 november 1990 heeft de Cour d'appel de behandeling van de zaak geschorst en het Hof de volgende prejudiciële vragen gesteld:

„1) Moeten de artikelen 30 en 34 EEG-Verdrag aldus worden uitgelegd, dat zij in de weg staan aan de in de Frans-Spaanse overeenkomst van 27 juni 1973 vastgelegde maatregelen ter bescherming van benamingen van oorsprong of van herkomst, en met name van de benamingen Alicante of Jijona voor ‚tourons'?

2) Zo ja, moet artikel 36 EEG-Verdrag aldus worden uitgelegd, dat bescherming van die benamingen geoorloofd is?"

12. Het verwijzingsarrest werd op 8 januari 1991 bij de griffie van het Hof ingeschreven.

II — Schriftelijke behandeling

13. Overeenkomstig artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG zijn schriftelijke opmerkingen ingediend, op 15 april 1991 door LOR en Confiserie du Tech, verweersters in het hoofdgeding, vertegenwoordigd door F. Greffe, advocaat te Parijs, op 26 april 1991 door de Spaanse regering, vertegenwoordigd door A. Navarro Gonzales en G. Calvo Diaz als gemachtigden, op 26 april 1991 door de regering van het Verenigd Koninkrijk, vertegenwoordigd door J. E. Collins en E. Sharpston als gemachtigden, op 30 april 1991 door de Duitse regering, vertegenwoordigd door J. Karl en A. von Mühlendahl als gemachtigden, en op 19 april 1991 door de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur R. Wainwright als gemachtigde.

14. Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

III — Bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen

Opmerkingen van verweersters in het hoofdgeding

15. Naar de Franse ondernemingen LOR en Confiserie du Tech om te beginnen opmerken, vervaardigen en verkopen zij al sinds talloze jaren naast specialiteiten uit de Roussillon noga onder de benamingen „touron Jijona" en „touron Alicante".

16. Volgens de rechtspraak van het Hof over de afwijkingsmogelijkheden uit hoofde van artikel 36 EEG-Verdrag kan de bescherming van de industriële en commerciële eigendom slechts onder stringente voorwaarden een beperking van de vrijheid van het intracommunautaire handelsverkeer rechtvaardigen, welke voorwaarden ook gelden voor de bescherming van benamingen van oorsprong of aanduidingen van herkomst.

17. Voor de bescherming van zulke aanduidingen heeft het Hof een tweetal regels geformuleerd:

a) voor een oorsprongsbenaming is nodig, dat de daarmee aangeduide produkten inderdaad aan de geografische herkomst toe te schrijven eigenschappen en kwaliteiten bezitten;

b) een langdurig en rechtmatig gebruik van die benaming door derden behoort eveneens te worden beschermd.

18. Ten aanzien van de eerstgenoemde regel halen verweersters in het hoofdgeding het arrest aan van 20 februari 1975 (zaak 12/74, Commissie/Duitsland, Jurispr. 1975, blz. 181), waarin het Hof oordeelde dat aan de benamingen „Sekt" en „Weinbrand" voor mousserende wijn respectievelijk gedistilleerde drank, niet de kwalificatie toekwam van herkomstaanduiding of oorsprongsbenaming en wel op grond van de volgende overwegingen:

— het „produktiegebied" van de gebruikte druiven „vertoont geen homogene natuurlijke kenmerken die dit gebied ten opzichte van aangrenzende gebieden afbakenen", en

— de specifieke bereidingswijze kan weliswaar tot de karakteristiek van het betrokken produkt bijdragen, maar is „op zichzelf niet onafhankelijk van de kwaliteit van de gebruikte druiven beslissend voor het bepalen van de herkomst ervan".

19. Uit dit arrest kan als algemene regel worden afgeleid, dat de geografische oorsprong van een produkt hieraan een kwaliteit en specifieke kenmerken moet verlenen, waardoor het produkt kan worden geïndividualiseerd.

20. Deze uit de rechtspraak af te leiden voorwaarden zijn in het onderhavige geval niet vervuld.

21. Verweersters in het hoofdgeding brengen in de eerste plaats onder de aandacht, dat voorschriften inzake de bereiding en verkoop van „Turrones et mazapanes" in Spanje pas tot stand zijn gekomen met het koninklijk decreet nr. 1787 van 14 mei 1982, gewijzigd bij koninklijk decreet nr. 1167 van 21 september 1990, hetgeen wil zeggen dat tot dan toe in Spanje zelf de bereiding en verkoop van zulke produkten nooit gereglementeerd is geweest.

22. Voorts geniet de „Turrón de Jijona" pas sinds korte tijd bescherming in het kader van een regeling ter bescherming van oorsprongsbenamingen, vastgesteld bij besluit van de autoriteiten van de Communedad autónoma de Valencia, en geldt de erkenning van deze benaming nog niet voor het gehele Spaanse grondgebied. De benaming „Turrón de Alicante" schijnt in het geheel niet door de Spaanse autoriteiten als oorsprongsbenaming te zijn erkend. Daar komt nog bij, dat er in Alicante ook wel „Turrón de Jijona" wordt vervaardigd en omgekeerd, waarbij de ingrediënten niet eens altijd in de voorgeschreven verhoudingen worden toegevoegd.

23. De Alicante- en Jijona-noga kan, aldus de twee Franse ondernemingen, geen specifieke kenmerken ontlenen aan de plaats waar

zij worden vervaardigd; het gaat om niets anders dan een soort noga die volgens een bepaald, niet per se aan een bepaalde geografische locatie gebonden procédé wordt vervaardigd. De benamingen „Turrón de Jijona" en „Turrón de Alicante" zijn aanduidingen voor *nogasoorten*: de ene een zachte noga met gemalen amandelen en de andere een hardere soort met hele amandelen.

24. Er is bovendien geen enkele grond om aan te nemen, dat het gebruik van ingrediënten als honing of amandelen uit de omgeving van Alicante of van Jijona bepalend zou zijn voor de kenmerken van de betrokken produkten. De betwiste benamingen zijn dus geen benamingen van oorsprong, aangezien de daarmee aangeduide produkten geen kenmerken of eigenschappen bezitten die aan hun geografische oorsprong toe te schrijven zijn, en evenmin herkomstaanduidingen, want om als zodanig te kunnen worden aangemerkt dient de geografische oorsprong van een produkt hieraan een kwaliteit en specifieke kenmerken te verlenen, waardoor het kan worden geïndividualiseerd.

25. Derhalve zijn de in geding zijnde benamingen *soortnamen*, en dreigt een verbod op het gebruik daarvan neer te komen op een maatregel van gelijke werking (arresten van 9 december 1981, zaak 193/80, Commissie/Italië, Jurispr. 1981, blz. 3019, en 26 november 1985, zaak 182/84, Miro, Jurispr. 1985, blz. 3731). Waar die benamingen bovendien als soortnaam bepaalde soorten noga aanduiden, zijn zij onmisbaar om de betrokken produkten een voor de consument herkenbare identiteit te verlenen, zodat het niet geoorloofd is deze uitsluitend voor de Spaanse producenten te reserveren.

26. Met het oog op het belang van de bescherming tegen oneerlijke mededinging en de bescherming van de consument, gebruiken verweersters ter vermijding van verwarring omtrent de herkomst van de produkten aanduidingen als „Touron Alicante" en „Touron Jijona" respectievelijk „Touron type Alicante" en „Touron type Jijona" en dus niet „Touron *de* Alicante" en „Touron *de* Jijona". Aan voornoemde belangen is dus recht gedaan, zeker nu de betrokken produkten zich in samenstelling en kwaliteit nauwelijks onderscheiden van de in Alicante of Jijona vervaardigde produkten (arrest van 14 juli 1988, zaak 298/87, Smanor, Jurispr. 1988, blz. 4489).

27. Voor de regel dat ook langdurig en rechtmatig gebruik van een benaming door derden bescherming verdient, verwijzen verweersters in het hoofdgeding naar het arrest van 13 maart 1984 (zaak 16/83, Prantl, Jurispr. 1984, blz. 1299) — over de aanbiedingsvorm van wijn — waarin het Hof oordeelde, dat in een gemeenschappelijke markt de bescherming van de consument en de bij de aanbieding van wijnen te betrachten eerlijkheid van het handelsverkeer dient te worden bewerkstelligd met wederzijdse eerbiediging van de bonafide praktijken die in de verschillende Lid-Staten vanouds worden toegepast.

28. De vervaardiging van noga is in de Franse Rousillon een eeuwenoude nijverheid; verweersters hebben de litigieuze benamingen al jarenlang gebruikt, al vóór de inwerkingtreding van de Frans-Spaanse overeenkomst.

29. Die overeenkomst kan consequenties met zich brengen die onverenigbaar zijn met het beginsel van de éénheid van de gemeen-

schappelijke markt, namelijk waar een produkt dat rechtmatig en vanouds onder een van de omstreden benamingen in een andere Lid-Staat wordt geproduceerd, in Frankrijk of Spanje niet mag worden verkocht. De overeenkomst zou trouwens ook een verbod inhouden op het gebruik van die benamingen voor in Frankrijk geproduceerde en voor export naar andere Lid-Staten bestemde produkten.

30. Verweerders menen dat de overeenkomst van 1973 hun hoe dan ook niet kan worden tegengeworpen, aangezien artikel 234 EEG-Verdrag slechts betrekking heeft op overeenkomsten tussen een Lid-Staat en een derde staat. De Lid-Staten daarentegen mogen niet van het gemeenschapsrecht afwijken, ook niet in het geval van een vóór de toetreding van de betrokken Lid-Staat gesloten overeenkomst (arresten van 11 maart 1986, zaak 121/85, Conegate, Jurispr. 1986, blz. 1007, en 14 oktober 1980, zaak 812/79, Burgoa, Jurispr. 1980, blz. 2787).

31. Ten slotte betogen verweersters dat de formulering van de prejudiciële vragen geen adequaat antwoord toelaat, aangezien de eigenlijke vraag in werkelijkheid de voorwaarden betreft waaraan een produkt moet voldoen om voor bescherming middels een oorsprongsbenaming in aanmerking te komen.

32. Zij geven het Hof derhalve in overweging de vragen als volgt te beantwoorden:

„1) Een benaming van oorsprong of een herkomstaanduiding kan slechts worden erkend, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

— er moet een geografisch gebied af te bakenen zijn met bijzondere eigenschappen op het punt van bodemgesteldheid, klimaat, flora (...), die tot een eigen identiteit en kwaliteit van het betrokken produkt bijdragen;

— de essentiële ingrediënten voor de bereiding van dat produkt moeten noodzakelijkerwijs uit het bedoelde geografische gebied afkomstig zijn;

— een bereidingsmethode is onvoldoende grond om van een oorsprongsbenaming te spreken.

2) Wanneer in een Lid-Staat vanouds rechtmatig en te goeder trouw produkten worden vervaardigd die overeenkomen met in een andere Lid-Staat door een oorsprongsbenaming van veel jongere datum beschermde produkten, dan kan deze oorsprongsbenaming deze produktie niet doorkruisen."

Opmerkingen van de Spaanse regering

33. Naar de Spaanse regering betoogt, sluit de fundamentele, in artikel 30 EEG-Verdrag vervatte doelstelling van het vrij verkeer van goederen niet uit, dat afwijkingen van dat beginsel worden toegelaten, zoals artikel 36 EEG-Verdrag illustreert. Zulke afwijkingen dienen echter uitzondering te blijven en artikel 36 dient strikt te worden uitgelegd

(arrest van 9 juni 1982, zaak 95/81, Commissie/Italië, Jurispr. 1982, blz. 2187).

34. Maatregelen ter bescherming van uit hoofde van de industriële en commerciële eigendom gewaarborgde rechten en belangen zijn een voorbeeld van een dergelijke afwijking. Volgens de rechtspraak van het Hof zijn de beperkingen die deze bescherming meebrengt voor het vrije verkeer van goederen slechts met het Verdrag verenigbaar, voor zover zij hun rechtvaardiging vinden in het waarborgen van de rechten die het specifieke voorwerp van deze eigendom vormen, zodat het Verdrag het bestaan van de in de wetgeving van een Lid-Staat erkende rechten op het gebied van industriële en commerciële eigendom weliswaar onverlet laat, maar de uitoefening van die rechten naar gelang de omstandigheden door de verdragsregels kan zijn beperkt.

35. Uit het arrest van 22 juni 1976 (zaak 119/75, Terrapin, Jurispr. 1976, blz. 1039) leidt de Spaanse regering af, dat het verenigbaar is met de regels inzake het vrije verkeer van goederen, dat een in een Lid-Staat gevestigde onderneming zich op grond van haar door de wetgeving van die Lid-Staat beschermde merkrecht of handelsnaam verzet tegen de invoer van produkten van een in een andere Lid-Staat gevestigde onderneming, wanneer die produkten ingevolge de wetgeving van deze staat zijn voorzien van een aanduiding die verwarring kan scheppen met het merk en de handelsnaam van de eerste onderneming, mits tussen de betrokken ondernemingen geen concurrentiebeperkende afspraak of afhankelijkheidsverhouding bestaat.

36. Deze beginselen zijn in het onderhavige geval van toepassing. De benamingen „Alicante" en „Jijona" zijn immers collectieve merken en krachtens zowel de overeenkomst van 1973 als de eerdere Spaanse regeling tevens oorsprongsbenamingen, zodat met het oog op de bescherming van de industriële en commerciële eigendom het beginsel van het vrije verkeer van goederen is toegestaan.

37. In het arrest van 20 februari 1975 (Commissie/Duitsland, reeds aangehaald) oordeelde het Hof, dat oorsprongsbenamingen en herkomstaanduidingen niet kunnen worden beschermd dan wanneer zij een uit een bepaald geografisch gebied afkomstig produkt aanduiden en de belangen waarborgen van zowel de betrokken producenten als die van de gebruikers. Het Verdrag laat dus de bevoegdheid van elke Lid-Staat onverlet om wettelijke regelingen te treffen op het gebied van herkomstaanduidingen, maar het verbiedt hun wel om willekeurige en ongerechtvaardigde nieuwe maatregelen in te voeren.

38. Ook volgens de rechtspraak van het Hof moeten, bij gebreke van een gemeenschappelijke regeling ter zake, belemmeringen van het intracommunautaire verkeer als gevolg van dispariteiten tussen de nationale wettelijke regelingen worden aanvaard, voor zover die regelingen zonder onderscheid van toepassing zijn op nationale en ingevoerde produkten en hun rechtvaardiging vinden in de noodzaak om te voldoen aan dwingende eisen, onder meer verband houdend met de bescherming van de consument en de eerlijkheid van handelstransacties, wat een wederzijdse eerbiediging impliceert van bonafide praktijken die in de verschillende Lid-Staten vanouds worden toegepast (arresten van 26 november 1985, zaak 182/84, Miro, en 13 maart 1984, zaak 16/83, Prantl, reeds aangehaald).

39. De Spaanse regering verwijst naar het begrip maatregel van gelijke werking zoals dit in richtlijn 70/50/EEG van 22 december 1969 (PB 1970, L 13, blz. 29) is gedefinieerd en door het Hof is uitgelegd, ten betoge dat de overeenkomst van 1973 geenszins in strijd is met artikel 30 EEG-Verdrag, wanneer men de uitzondering van artikel 36 in aanmerking neemt.

40. Ten aanzien van de vraag, welke regels in casu van toepassing zijn, die van de overeenkomst van 1973 of die van het gemeenschapsrecht, betoogt de Spaanse regering in de eerste plaats, dat volgens artikel 234 EEG-Verdrag een beroep op de overeenkomst slechts mogelijk is voor zover de bepalingen daarvan niet met het gemeenschapsrecht in strijd zijn.

41. De doelstellingen van de overeenkomst nu worden eveneens nagestreefd door richtlijn 79/112/EEG van de Raad van 18 december 1978 inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen bestemd voor de eindverbruiker alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame (PB 1979, L 33, blz. 1): artikel 15, lid 2, daarvan bepaalt immers, dat nationale bepalingen ter bescherming van de industriële en commerciële eigendom zijn uitgezonderd van het verbod op de toepassing van niet-geharmoniseerde nationale bepalingen. De overeenkomst van 1973 valt dus volledig onder het toepassingsgebied van die bepaling en kan binnen de door het gemeenschapsrecht getrokken grenzen worden ingeroepen.

42. Een en ander vindt bevestiging in het voorstel van 21 december 1990 van de Commissie voor een verordening van de Raad inzake de bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen van landbouwprodukten en levensmiddelen (PB 1991, C 30, blz. 9). De derde en zevende overweging van de considerans van dit voorstel handelen over de bewaking van de kwaliteit van levensmiddelen en de noodzaak van een communautaire norm die een frequenter gebruik van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen mogelijk moet maken.

43. De benamingen „Alicante" en „Jijona" zouden derhalve integraal onder de regels van de voorgestelde verordening vallen (artikelen 3 en 18). De litigieuze benamingen moeten dus als zodanig worden beschermd, en weglating van het voorzetsel „de" is, anders dan verweersters bepleiten, niet voldoende.

44. De conclusie is volgens de Spaanse regering dan ook, dat de bescherming van de consument en die van de eerlijkheid van de mededinging alsmede de eerbiediging van de industriële en commerciële eigendom ertoe dwingen, dat aan de overeenkomst van 1973 toepassing wordt gegeven, welke overeenkomst verenigbaar is met de gemeenschapsregels.

45. De Spaanse regering geeft het Hof als antwoord in overweging, dat de artikelen 30 en 34 EEG-Verdrag niet aldus mogen worden uitgelegd, dat zij de in de Frans-Spaanse overeenkomst van 27 juni 1973 vastgelegde maatregelen ter bescherming van oorsprongs- of herkomstbenamingen, zoals „Alicante" en „Jijona" voor noga, verbieden, of — in het geval het Hof de eerste vraag toch in bevestigende zin meent te moeten beantwoorden — dat artikel 36 bescherming van deze benamingen toestaat.

Opmerkingen van de regering van het Verenigd Koninkrijk

46. De regering van het Verenigd Koninkrijk wijst er in de eerste plaats op, dat de overeenkomst van 1973 in zodanige bewoordingen is vervat, dat deze ook geldt voor de verkoop van produkten onder de bewuste benamingen, die rechtmatig in andere Lid-Staten, die geen partij zijn bij de overeenkomst, zijn vervaardigd en vandaar naar Frankrijk worden uitgevoerd.

47. Over de feiten van de onderhavige zaak merkt de regering van het Verenigd Koninkrijk op, dat de aanduidingen „Turrón de Alicante" en „Turrón de Jijona" blijkens het dossier betrekking hebben op volgens een bepaald recept bereid snoepgoed, waarvan de voornaamste ingrediënten — honing en amandelen — uit verschillende regio's of zelfs landen afkomstig zijn. Dat heeft Confiserie du Tech voor de nationale rechter aangevoerd zonder daarin door Exportur te zijn tegengesproken. Op de etikettering van de produkten is trouwens duidelijk aangegeven, dat die produkten in Frankrijk en niet in Spanje zijn vervaardigd.

48. Overigens maakt het reeds genoemde voorstel voor een verordening van de Raad inzake de bescherming van geografische aanduidingen en oorsprongsbenamingen wel duidelijk, dat het vanuit oogpunt van het vrije verkeer van goederen niet bepaald wenselijk zou zijn, wanneer een veelvoud van bilaterale verdragen van uiteenlopende strekking zou worden gesloten, die zowel soortnamen als authentieke geografische oorsprongsbenamingen kunnen betreffen.

49. Voor een antwoord op de vragen van de verwijzende rechter dient eerst te worden onderzocht, of de litigieuze benamingen wel geografische herkomstaanduidingen zijn, of dat zij, hoe de situatie oorspronkelijk ook mag zijn geweest, thans tot soortnamen zijn geworden.

50. Het is niet ongewoon, dat zeer in trek zijnde voedingsmiddelen die in een bepaalde Lid-Staat worden geproduceerd, in andere Lid-Staten worden nagebootst. Zolang door een passende etikettering het onderscheid tussen het originele produkt en de op basis van het recept daarvan vervaardigde „imitatie" bewaard blijft, bestaat er geen gevaar voor bedrog en wordt de keuze van de consument alleen maar groter. Op deze manier wordt de oorspronkelijke benaming tot een soortnaam (arrest van 22 september 1988, zaak 286/86, Deserbais, Jurispr. 1988, blz. 4907, r. o. 12).

51. Wil men terzake een definitie formuleren, dan zou men kunnen zeggen, dat een *authentieke geografische oorsprongsbenaming* alleen produkten dekt die eigen kenmerken bezitten die verband houden met de bijzondere aard van de plaats waaraan de benaming is ontleend, terwijl een *soortnaam* weliswaar de plaats kan aanduiden waar een voedingsmiddel voor het eerst werd geproduceerd, maar inmiddels tot gewone aanduiding is geworden voor een bijzondere bereidingswijze, soort of type van voedselprodukt, ongeacht de plaats van bereiding. Deze definitie strookt met het arrest van 20 februari 1975 (zaak 12/74, reeds aangehaald).

52. Hiervan uitgaande kan uit de verwijzingsbeschikking worden opgemaakt, dat de

band die de litigieuze benamingen ooit hadden met de daarmee aangeduide plaatsen van oorsprong, teloor is gegaan en dat het dus soortnamen zijn geworden.

53. Wat de toepassing van artikel 30 EEG-Verdrag betreft, merkt de regering van het Verenigd Koninkrijk op, dat als maatregel van gelijke werking geldt iedere maatregel die de intracommunautaire handel al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel, kan belemmeren (arrest van 11 juli 1974, zaak 8/74, Dassonville, Jurispr. 1974, blz. 837). Bovendien zijn ingevolge artikel 2, lid 3, van richtlijn 70/50 ook maatregelen van gelijke werking, de maatregelen die alleen aan de nationale produkten benamingen voorbehouden die geen oorsprongsbenaming of aanduiding van de herkomst vormen.

54. Mutatis mutandis gelden deze criteria ook voor een bilaterale overeenkomst als de onderhavige, die een maatregel van gelijke werking vormt doordat zij verbiedt, de bewuste benamingen in Frankrijk te gebruiken voor uitsluitend in Spanje vervaardigde produkten, ook al komen de voor de bereiding gebruikte ingrediënten slechts zelden uit het betrokken geografische gebied en wordt de consument door de aangebrachte etikettering behoorlijk geïnformeerd.

55. Wat de toepasselijkheid van artikel 36 EEG-Verdrag betreft, bestaat er in casu geen aanwijzing, dat de Spaanse fabrikanten van de betrokken produkten industriële, commerciële of intellectuele eigendomsrechten kunnen doen gelden op grond van een octrooi of merkrecht. Nu de bewuste benamingen soortnamen zijn geworden, voldoen zij niet meer aan de voorwaarden die voor uitzonderingen ten gunste van oorsprongsbenamingen of herkomstaanduidingen zijn vereist. De uit de overeenkomst van 1973 voortvloeiende beperkingen kunnen dus niet ingevolge artikel 36 EEG-Verdrag worden gerechtvaardigd.

56. Voor de beantwoording van de vraag, of de bedoelde beperkingen kunnen worden gerechtvaardigd door „dwingende eisen" verband houdende met de eerlijkheid van de handelstransacties of de bescherming van de consument, zoals deze in de rechtspraak van het Hof zijn geformuleerd (arrest van 20 februari 1979, zaak 120/78, Rewe, Jurispr. 1979, blz. 649), moet de aard van de betrokken produkten en de ter bescherming daarvan vastgestelde maatregel worden onderzocht.

57. Volgens vaste rechtspraak van het Hof is het de Lid-Staten niet toegestaan, het gebruik van een generieke naam aan één enkele nationale soort voor te behouden ten nadele van andere soorten die in andere Lid-Staten rechtmatig worden vervaardigd (zie de reeds aangehaalde arresten van 20 februari 1975, Commissie/Duitsland; 9 december 1981, Commissie/Italië; 26 november 1985, Miro; arrest van 12 maart 1987, zaak 178/84, Commissie/Duitsland, Jurispr. 1987, blz. 1227, en het reeds aangehaalde arrest van 22 september 1988, Deserbais). Beperkingen op het gebruik van de betrokken benamingen zijn dus evenmin gerechtvaardigd.

58. Bovendien beantwoordt een totaal verbod op het gebruik van de bewuste benamingen voor andere dan de in Spanje vervaar-

digde produkten niet aan het evenredigheidsvereiste. Met een behoorlijke etikettering krijgt de consument immers de mogelijkheid te kiezen tussen het wellicht duurdere originele produkt en het imitatieprodukt (arrest van 14 juli 1988, zaak 90/86, Zoni, Jurispr. 1988, blz. 4285).

59. Bovendien biedt de voornoemde richtlijn 79/112 van de Raad producenten en consumenten reeds een afdoende bescherming. De absolute bescherming die de overeenkomst van 1973 daarenboven wil bieden, staat in geen verhouding tot het nagestreefde doel, zeker niet nu ook het gebruik van termen als „wijze", „type" en „imitatie" wordt uitgebannen.

60. Wat de toepasselijkheid van artikel 34 EEG-Verdrag betreft, geldt de Frans-Spaanse overeenkomst niet alleen voor de uitvoer en is derhalve niet te beschouwen als een nationale maatregel die een specifieke beperking van het uitgaand goederenverkeer tot doel of tot gevolg heeft, waardoor aan de nationale produktie een bijzonder voordeel wordt verzekerd (arrest van 8 november 1979, zaak 15/79, Groenveld, Jurispr. 1979, blz. 3409). Artikel 34 is in het onderhavige geval dus niet van toepassing.

61. De regering van het Verenigd Koninkrijk geeft het Hof derhalve als antwoord in overweging, dat artikel 30 EEG-Verdrag aldus moet worden uitgelegd, dat het een Lid-Staat verbiedt om een bilateraal verdrag toe te passen, waarin het gebruik van een geografische benaming die tot soortnaam geworden is, wordt voorbehouden voor produkten die zijn vervaardigd in de Lid-Staat waar die geografische benaming haar oorsprong heeft, en dat dit soort beperkingen geen rechtvaardiging vinden in artikel 36 EEG-Verdrag of in „dwingende eisen" in verband met de eerlijkheid van de handelstransacties en/of de bescherming van de consument.

Opmerkingen van de Duitse regering

62. De Duitse regering merkt om te beginnen op, dat deze zaak van groot belang is, omdat het Hof zich hier voor de eerste keer moet uitspreken over de verenigbaarheid met het EEG-Verdrag, meer in het bijzonder met de regels inzake het vrije verkeer van goederen, van bilaterale overeenkomsten tussen Lid-Staten betreffende de bescherming van herkomstaanduidingen en oorsprongsbenamingen. De Bondsrepubliek Duitsland heeft zelf ook zulke overeenkomsten gesloten: met Frankrijk in 1960, met Italië in 1963, met Griekenland in 1964 en met Spanje in 1970, welke laatste in Duitsland ook het gebruik verbiedt van de benamingen „Turrón Alicante" en „Turrón Jijona". Verschillende andere Lid-Staten hebben eveneens onderling of met derde landen soortgelijke verdragen gesloten.

63. Zolang op dit gebied geen gemeenschappelijke regeling bestaat, zijn de Lid-Staten bevoegd geografische benamingen van de betrokken produkten te beschermen door middel van nationale regelgeving of door middel van overeenkomsten met andere Lid-Staten, zoals in dit geval. Wel bestaat op dit gebied op gemeenschapsniveau een kaderregeling, bestaande uit richtlijn 79/112 en

richtlijn 84/450/EEG van de Raad van 10 september 1984 betreffende het nader tot elkaar brengen van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de Lid-Staten inzake misleidende reclame (PB 1984, L 250, blz. 17). De Frans-Spaanse overeenkomst verdraagt zich met het bepaalde in deze richtlijnen.

64. In de eerste plaats is het reeds de vraag, of de overeenkomst wel in conflict kan komen met artikel 30 EEG-Verdrag, aangezien het grensoverschrijdende handelsverkeer ongemoeid blijft.

65. De overeenkomst strookt met de algemene verdragsbepalingen. Volgens de rechtspraak van het Hof immers valt een maatregel niet onder het verbod van artikel 30, wanneer zij zonder onderscheid op binnenlandse en ingevoerde produkten van toepassing is en gerechtvaardigd uit hoofde van de bescherming van de consument en de eerlijkheid van de handelstransacties. Aan die voorwaarden is in casu voldaan.

66. Het verbod op het gebruik van de omstreden benamingen voor produkten van andere herkomst is zonder onderscheid van toepassing voor binnenlandse en buitenlandse produkten. Bovendien laten de namen zelf al zien, dat hier sprake is van herkomstaanduidingen en oorsprongsbenamingen volgens de criteria die het Hof in het reeds aangehaalde arrest van 20 februari 1975 (zaak 12/74, Commissie/Duitsland) heeft geformuleerd. Maatregelen ter bescherming van die benamingen zijn dus gerechtvaardigd uit hoofde van de bescherming van de consument en van de eerlijkheid van de handelstransacties.

67. Aan de in bovengenoemd arrest uiteengezette overwegingen kan volgens de Duitse regering, gelet op de huidige stand van het gemeenschapsrecht, geen algemene, boven de casuspositie van die zaak uitgaande, strekking worden toegekend; ook al gaat het om „eenvoudige" geografische benamingen waarbij geen rechtstreeks verband bestaat tussen de geografische herkomst en de kwaliteit of de specifieke eigenschappen van de betrokken produkten, het zijn toch benamingen die bescherming verdienen.

68. In het algemeen hebben derden die niet in de streek gevestigd zijn, geen legitiem belang bij het gebruik van een geografische benaming die geen soort- of fantasienaam is. Ongerechtvaardigd gebruik leidt juist tot misleiding van de consument en oneerlijke concurrentie ten nadele van de degenen die in de betrokken streek zijn gevestigd (zie het arrest van 13 maart 1984, zaak 16/83, Prantl, reeds aangehaald). Aangezien verweersters de bewuste benamingen pas na de inwerkingtreding van de overeenkomst van 1973 zijn gaan gebruiken, komt deze casuspositie niet in aanmerking voor de in het voormelde arrest opengelaten uitzondering op de bescherming van indirecte oorsprongsaanduidingen.

69. Een en ander geldt ook voor het verbod op het gebruik van de bewuste benamingen in combinatie met vermeldingen als „type", „wijze", „imitatie" enzovoort, want ook met zulke onderscheidende vermeldingen blijft dit gebruik voor de koper misleidend. Ook het voorstel voor een verordening van de Raad van 21 december 1990 wil het gebruik van dergelijke onderscheidende toevoegingen verbieden.

70. Op grond van deze overwegingen is de Duitse regering van oordeel, dat het voorbehouden van de betrokken benamingen aan Spaanse produkten geen door het Verdrag verboden maatregel van gelijke werking is.

71. Gezien haar standpunt omtrent de eerste vraag, wil de Duitse regering naar aanleiding van de tweede, subsidiaire vraag van de verwijzende rechter volstaan met de opmerking, dat de bescherming van herkomstaanduidingen en oorsprongsbenamingen binnen het bestek valt van de bescherming van industriële en commerciële eigendom in de zin van artikel 36 EEG-Verdrag en dat desbetreffende maatregelen derhalve krachtens dit artikel gerechtvaardigd zijn.

Opmerkingen van de Commissie

72. De Commissie onderschrijft in de eerste plaats het oordeel van de Cour d'appel de Montpellier, dat de bepalingen van het verdrag van 1973 niet kunnen prevaleren boven andersluidende bepalingen van het EEG-Verdrag. Volgens de rechtspraak van het Hof immers (arrest van 11 maart 1986, zaak 121/85, Conegate, reeds aangehaald) ziet artikel 234 EEG-Verdrag slechts op rechten en verplichtingen die uit oudere overeenkomsten tussen Lid-Staten en derde landen voortvloeien. Overeenkomsten tussen Lid-Staten onderling kunnen dus niet als rechtvaardiging voor beperkingen van het intracommunautaire handelsverkeer worden ingeroepen.

73. Vervolgens wijst zij erop, dat er in de aan de verwijzende rechter voorgelegde casus geen sprake is van feitelijke of potentiële invoer. Artikel 30 lijkt de nationale rechter dus op het eerste gezicht geen bruikbare aanknopingspunten te kunnen bieden.

74. De inhoud van de betrokken overeenkomst zou evenwel toch van invloed kunnen zijn op het handelsverkeer, aangezien deze ook geldt voor in andere Lid-Staten vervaardigde produkten die in Frankrijk in de handel worden gebracht. Het is dus niet overbodig om aan de hand van de rechtspraak van het Hof te onderzoeken, of maatregelen ter bescherming van de betrokken benamingen met artikel 30 verenigbaar zijn (arrest van 14 juli 1988, zaak 298/87, Smanor, reeds aangehaald).

75. Onder verwijzing naar de door het Hof in het arrest van 11 juli 1974 (zaak 8/74, Dassonville, reeds aangehaald) geformuleerde definitie betoogt de Commissie, dat een regeling die het gebruik van een verkoopbenaming voor bepaalde produkten verbiedt, een invoerbelemmering vormt zodra zij op ingevoerde goederen toepassing vindt. Dit heeft het Hof reeds meermaals vastgesteld ten aanzien van benamingen als „Sekt", „Weinbrand", „azijn", „Edam", „bier", „yoghurt", „pasta" enzovoort.

76. Een bescherming van de betrokken benamingen die zonder onderscheid geldt voor binnenlandse en ingevoerde produkten, behoeft ondanks de belemmerende effecten daarvan niet in conflict te komen met

artikel 30 EEG-Verdrag, wanneer zij gerechtvaardigd wordt door dwingende eisen verband houdende met — aldus de rechtspraak van het Hof — de bescherming van de consument en van een eerlijke mededinging, alsmede de bescherming van de commerciële eigendom, welk laatste aspect de twee andere omvat.

77. Voor de bescherming van herkomstaanduidingen en oorsprongsbenamingen verwijst de Commissie naar het arrest van het Hof van 20 februari 1975 (Commissie/Duitsland, reeds aangehaald) en haar hierboven reeds genoemde voorstel voor een verordening van de Raad.

78. Dat voorstel behelst de invoering van een gemeenschappelijke beschermingsregeling voor landbouwprodukten en voedingsmiddelen die van een beschermde geografische aanduiding (naam van een streek, plaats of, in uitzonderlijke gevallen, van een land) of oorsprongsbenaming zijn voorzien, wanneer de kwaliteit, de kenmerken of de reputatie van een produkt voornamelijk of uitsluitend toe te schrijven zijn aan het geografische milieu, met inbegrip van natuurlijke en menselijke factoren.

79. De Commissie meent, dat het verbod op het gebruik van de betrokken benamingen alleen kan zijn gerechtvaardigd in het geval dat de eigenschappen of reputatie van de in die streek vervaardigde noga te danken zijn aan specifiek tot dat geografische milieu behorende natuurlijke of menselijke factoren. Dat zou bij voorbeeld het geval zijn, wanneer die noga was vervaardigd uit produkten met een aan het produktiegebied eigen kwaliteit of volgens een traditioneel recept waarbij personeel met bijzondere vaardigheden of ervaring nodig is. De nationale rechter moet zich over deze feitelijke vraag uitspreken.

80. Omtrent de feiten van de zaak geeft de Commissie nog de volgende toelichting: de samenstelling van noga is in Spanje geregeld bij koninklijk decreet nr. 1787 van 14 maart 1982 (BOE nr. 183 van 2.8.1982, blz. 20908), gewijzigd bij koninklijk decreet nr. 1167 van 21 september 1990 (BOE nr. 231 van 26.9.1990, blz. 27967). Toen de Commissie op de hoogte werd gebracht van het ontwerp van dit laatste decreet, heeft zij een advies uitgebracht waarin zij erop wees, dat de aan de nationale produktie gestelde eisen voor de samenstelling niet zouden mogen worden toegepast op ingevoerde noga, wanneer die in een andere Lid-Staat rechtmatig was vervaardigd en in de handel gebracht.

81. Volgens de gegevens van de Commissie schijnen de benamingen in Spanje niet te zijn voorbehouden aan alleen uit die streken afkomstige produkten; voor de normaal geïnformeerde consument is de „Turrón de Alicante" een harde en de „Turrón de Jijona" een zachte noga. Is dat inderdaad het geval, dan is het verbod op het gebruik van deze benamingen niet gerechtvaardigd en dus in strijd met artikel 30 EEG-Verdrag, en wordt de consument voldoende beschermd door een passende etikettering.

82. De eerdergenoemde richtlijn 79/112 van de Raad kan de nationale rechter een aantal relevante gegevens verschaffen. Deze bevat bepalingen die onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig zijn om rechtstreekse werking te kunnen hebben, zowel ten aanzien van binnenlandse als van ingevoerde

produkten (arrest van 18 februari 1987, zaak 98/86, Mathot, Jurispr. 1987, blz. 809).

83. Bij de toepassing van deze richtlijn dient onderscheid te worden gemaakt tussen geografische benamingen die tot soortnaam zijn geworden, en die welke betrekking hebben op produkten met aan de plaats van herkomst toe te schrijven eigenschappen en kwaliteiten. In het geval van een tot soortnaam verworden geografische benaming kan het gebruik daarvan de consument niet misleiden omtrent de herkomst van het produkt (artikel 2 van de richtlijn) en verdwijnt bij passende etikettering elk gevaar van misleiding (artikel 3).

84. Ten aanzien van de toepassing van artikel 34 EEG-Verdrag merkt de Commissie op, dat volgens vaste rechtspraak van het Hof een maatregel binnen het toepassingsgebied van deze bepaling valt, wanneer deze een specifieke beperking van de exportstromen inhoudt en een verschil in behandeling waardoor aan de nationale produktie een bijzonder voordeel wordt verzekerd. De overeenkomst van 1973 heeft geen beperking van de uitvoer van Franse produkten tot doel of tot gevolg.

85. De Commissie geeft in overweging, de gestelde vragen als volgt te beantwoorden:

„1) De artikel 30 en 34 verzetten zich niet tegen de toepassing van een regeling inzake de verhandeling in een Lid-Staat van uit die Lid-Staat afkomstige produkten die niet zijn ingevoerd.

2) De artikelen 30 en 36 en richtlijn 79/112 verzetten zich tegen de toepassing op uit een Lid-Staat ingevoerde goederen van een regeling die het gebruik van een geografische aanduiding verbiedt, wanneer die aanduiding niet overeenstemt met bepaalde, aan dat geografische milieu — daaronder begrepen de voor dat milieu specifieke natuurlijke en menselijke factoren — toe te schrijven eigenschappen, kwaliteit en reputatie. Wanneer het gevaar bestaat, dat de consument omtrent de werkelijke herkomst van een produkt wordt misleid, moet de plaats van oorsprong of herkomst op het etiket worden vermeld."

C. N. Kakouris
rechter-rapporteur